

POSTANOWIENIE

Dnia 21 maja 2015 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Mirosława Wysocka (przewodniczący)

SSN Krzysztof Strzelczyk (sprawozdawca)

SSN Kazimierz Zawada

w sprawie z wniosku E.-O. Spółki Akcyjnej w G.
przy uczestnictwie J. T., J.B.-T., M.T. i P. T.
o zasiedzenie służebności przesyłu,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 21 maja 2015 r.,
skargi kasacyjnej uczestników postępowania
od postanowienia Sądu Okręgowego w S.
z dnia 21 marca 2014 r.,

- 1) uchyla zaskarżone postanowienie w części uwzględniającej apelację wnioskodawcy (punkt 1 lit. a i b) oraz rozstrzygającej o kosztach postępowania (punkt 1 lit. d i e, punkt 3 i 4) i w tym zakresie przekazuje sprawę Sądowi Okręgowemu w S. do ponownego rozpoznania, pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania kasacyjnego,**
- 2) odrzuca skargę kasacyjną w pozostałej części.**

UZASADNIENIE

E. – O. Spółka Akcyjna z siedzibą w G. wniosła o stwierdzenie nabycia z dniem 8 maja 2006 r. przez zasiedzenie służebności obciążających nieruchomości, będące własnością J. T., J. B. – T., M. T. i P. T., położonych w wsi W., stanowiących działki ewidencyjne o nr 205/3 oraz nr 207/1, polegających na prawie korzystania z nieruchomości obciążonych przez utrzymanie, konserwację, naprawę i eksploatację słupów i linii elektroenergetycznej średniego napięcia 15 kV oraz wejściu i wjeździe na nieruchomości obciążonej w każdej chwili w okresie trwania służebności w celu wykonywania niezbędnych robót związanych z utrzymaniem, konserwacją, naprawą i eksploatacją linii elektroenergetycznej średniego napięcia 15kV, w szczególności wejścia i wjazdu na teren nieruchomości obciążonej sprzętem, w tym także sprzętem ciężkim (takimi jak samochody ciężarowe i koparki).

Wnioskodawca w uzasadnieniu wniosku wskazał, że przedmiotowa linia została wybudowana w 1986 r. zgodnie z decyzjami administracyjnymi, na wniosek i za zgodą uczestnika postępowania J. T., w celu zasilania jego zakładu, a poprzednik prawny wnioskodawcy przejął linię do swojego majątku i nieprzerwanie korzystał z tej linii w dobrej wierze przez okres 20 lat.

Sąd Rejonowy w S. postanowieniem z dnia 27 listopada 2013 r. oddalił wniosek.

Na skutek apelacji wnioskodawcy, Sąd Okręgowy w S. postanowieniem z dnia 21 marca 2014 r. zmienił postanowienie Sądu Rejonowego w S. w całości i stwierdził, że E. – O. Spółka Akcyjna w G. nabyła z dniem 6 grudnia 2010 r. przez zasiedzenie służebność gruntową o cechach służebności przesyłu, obciążającą nieruchomość gruntową położoną we wsi W. gmina K., stanowiącą działkę ewidencyjną o numerze 205/9, dla której Sąd Rejonowy w S. Wydział Ksiąg wieczystych prowadzi księgę wieczystą nr [...], będącą własnością J. B. – T. i J. T. oraz z dniem 6 sierpnia 2006 r. służebność gruntową o cechach służebności przesyłu, obciążającą nieruchomość gruntową położoną we wsi W. gmina K. stanowiącą działkę ewidencyjną o numerze 207/1, dla których Sąd Rejonowy w S. Wydział Ksiąg wieczystych prowadzi księgę wieczystą nr [...], będącą własnością J.

B. – T., J. T., M. T. oraz P. T., przebiegające w sposób określony na stanowiącej integralną część postanowienia mapie (k. 285 akt), polegające na prawie korzystania z nieruchomości obciążonej poprzez utrzymanie, konserwację, naprawę i eksploatację słupów oraz linii elektroenergetycznej średniego napięcia 15 kV oraz wejście i wjazd na nieruchomość obciążoną w każdej chwili w okresie trwania służebności, w celu wykonania niezbędnych robót związanych z utrzymaniem, konserwacją, naprawą i eksploatacją stacji transformatorowej, słupów oraz linii elektroenergetycznej średniego napięcia 15 kV, w szczególności wejścia i wjazdu na teren nieruchomości obciążonej sprzętem, w tym także ciężkim (takim jak samochody ciężarowe i koparki). Sąd Okręgowy pozostawiając oddalenie wniosku w dalszej części oddalił też apelację wnioskodawcy w pozostałym zakresie.

Sąd Okręgowy zaakceptował ustalenia faktyczne dokonane przez Sąd Rejonowy, uznał jednak, że konieczne jest ich uzupełnienie. Wskazał, że w dniu 26 marca 1986 r. Naczelnik Gminy w K., powołując się na art. 35 ustawy z dnia 12 marca 1958 r. o zasadach i trybie wywłaszczania nieruchomości, wydał decyzję w sprawie wejścia na przedmiotowe grunty w związku z budową linii napowietrznej oraz stacji transformatorowej dla zasilania warsztatów rzemieślniczych dla M. P. i J. T. Udzielił Zakładowi Energetycznemu w S. prawa wstępu na grunty położone w W.: działki nr 195/3, 205, 207, wskazując, że osobom upoważnionym przez przedsiębiorstwo przysługuje prawo dostępu do urządzeń w celu wykonania czynności związanych z ich bieżącą eksploatacją i konserwacją (decyzja: k. 51). Od decyzji tej uczestnicy postępowania J. T. i J. B. – T. nie złożyli odwołania. W dniu 17 marca 1986 r. J. T. złożył pisemne oświadczenie, że wyraża zgodę na lokalizację stacji transformatorowej na działce nr 207. Na dzień 5 sierpnia 1986 r. (tego dnia nastąpił odbiór techniczny i przekazanie do eksploatacji stacji transformatorowej i linii energetycznej) działka nr 207 stanowiła własność J. T. i J. B. – T. W dniu 24 lutego 1992 r. J. T. i J. B. – T. darowali P. T. i M. T. udział w wysokości 1/3 w nieruchomości objętej księgą wieczystą nr [...], w skład której wchodziła m.in. działka nr 207. Dla działki 207 została założona nowa księga wieczysta nr 34950. Działka 207 została podzielona na działki nr 207/1 i 207/2. Na dzień 5 sierpnia 1986 r. działka nr 205/6 położona w W. stanowiła własność Skarbu

Państwa. W wyniku podziału działki nr 205/6 dokonanego w sierpniu 1997 r. powstała m.in. działka 205/9, którą Agencja Własności Rolnej skarbu Państwa, reprezentująca Skarb Państwa, sprzedała J. T. i J. B. – T.

Na podstawie zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego Sąd Okręgowy przyjął, że ocena prawna Sądu Rejonowego była nieprawidłowa. W uzasadnieniu postanowienia z dnia 21 marca 2014 r. Sąd Okręgowy wskazał, że wnioskodawca E. – O. Spółka Akcyjna, będąc następcą prawnym Zakładu Energetycznego w S., uprawniona jest do doliczenia, zgodnie z art. 176 § 1 k.c., do okresu posiadania służebności gruntowej o treści służebności przesyłu obciążającej nieruchomość obejmującą działkę nr 207/1, okresu posiadania służebności za okres od 5 sierpnia 1986 r. do 5 grudnia 1990 r. wykonywanego przez Zakład Energetyczny w imieniu Skarbu Państwa, a następnie od 6 grudnia 1990 r. wykonywanego we własnym imieniu. Zdaniem Sądu Okręgowego nie budzi wątpliwości fakt, iż poprzednik prawny wnioskodawcy E. – O. Spółki Akcyjnej pozostawał w dobrej wierze w chwili objęcia w posiadanie służebności obciążającej działkę nr 205/9, bowiem przeniesienie posiadania nastąpiło na mocy przepisów ustawy z dnia 20 września 1990 r. o zmianie ustawy o gospodarce gruntami i wywłaszczeniu nieruchomości. W niniejszej sprawie nie zostało skutecznie obalone domniemanie dobrej wiary (art. 7 k.c.) po stronie poprzednika prawnego wnioskodawcy. W ocenie Sądu Okręgowego zebrane w sprawie dowody pozwoliły na ustalenie i ocenę przesłanek zasiedzenia w odniesieniu do nieruchomości obejmujących działki: nr 205/9 i 207/1. Sąd stwierdził zatem, że trwający 20 lat okres posiadania w dobrej wierze dla działki nr 207/1 upłynął z dniem 6 sierpnia 2006 r. i dla działki nr 205/9 – z dniem 6 grudnia 2010 r. Sąd Okręgowy uznał za niezasadny podniesiony przez uczestników postępowania zarzut przerwania biegu terminu zasiedzenia na skutek wytoczenia powództwa o zapłatę za bezumowne korzystanie z nieruchomości w zakresie służebności przesyłu. Zajął stanowisko, zgodnie z którym powództwo takie nie przerywa biegu zasiedzenia, ponieważ nie jest rodzajem sporu o własność pomiędzy właścicielem gruntu a posiadaczem służebności.

Uczestnicy postępowania J. T., J. B.-T., M. T., P. T. wnieśli skargę kasacyjną od postanowienia Sądu Okręgowego w S. z dnia 21 marca 2014 r., zaskarżając to

postanowienie w całości. Skarżący podnieśli zarzut naruszenia art. 35 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 12 marca 1958 r. o zasadach i trybie wyłączenia nieruchomości w zw. z art. 292 k.c. i w zw. z art. 172 § 1 k.c. poprzez błędne uznanie, że wykonywanie uprawnień na podstawie decyzji wydanej w trybie art. 35 ust. 1 i 2 ustawy o zasadach i trybie wyłączenia nieruchomości, stanowiącej tytuł prawny do ich wykonywania, prowadzi do nabycia przez zasiedzenie służebności gruntowej odpowiadającej treści służebności przesyłu. Ponadto zarzucili naruszenie art. 292 k.c. w zw. z art. 285 § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 172 § 1 k.c. poprzez błędne uznanie, że możliwe jest nabycie przez przedsiębiorcę przesyłowego w drodze zasiedzenia służebności gruntowej odpowiadającej treścią służebności przesyłu na podstawie posiadania, które miało miejsce przed wejściem w życie art. 305¹ – 305⁴ k.c., tj. przed dniem 3 sierpnia 2008 r.

Na tych podstawach skarżący wnieśli o uchylenie zaskarżonego postanowienia w całości i orzeczenie co do istoty sprawy poprzez oddalenie apelacji w całości oraz o zasądzenie od wnioskodawcy na rzecz uczestników zwrotu kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego za wszystkie instancje oraz kosztów postępowania kasacyjnego, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego postanowienia w całości oraz przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w S. i pozostawienie temu Sądowi rozstrzygnięcia o kosztach postępowania (poprzez zasądzenie ich od wnioskodawcy na rzecz uczestników).

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Trafnie zarzuca się w skardze kasacyjnej nieuwzględnienie przez Sąd drugiej instancji skutków decyzji wydanej w oparciu o art. 35 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 12 marca 1958 r. o zasadach i trybie wyłączenia nieruchomości (jedn. tekst Dz. U. z 1974 r., Nr 10, poz. 64 ze zm. dalej jako u.z.t.w.n.). Ocenił je Sąd Najwyższy w uchwale składu siedmiu sędziów z dnia 8 kwietnia 2014 r. (III CZP 87/13, OSNC 2014/7-8/68) uznając, iż wykonywanie uprawnień w zakresie wynikającym z decyzji wydanej na podstawie art. 35 ust. 1 i 2 u.z.t.w.n. stanowiącej tytuł prawny do ich wykonywania, nie prowadzi do nabycia przez zasiedzenie służebności gruntowej odpowiadającej treści służebności przesyłu. W uzasadnieniu

tego stanowiska, które podziela Sąd Najwyższy w składzie rozpoznającym skargę kasacyjną uczestników postępowania, wskazano między innymi, że inny jest charakter władania cudzą nieruchomością w zakresie treści służebności gruntowej (po dniu 3 sierpnia 2008 r. - służebności przesyłu), a inny jest charakter władania nieruchomością przez przedsiębiorcę w związku z wydaniem w stosunku do jej właściciela decyzji mających podstawy w art. 35 ust. 1 u.z.t.w.n. Decyzje te wywołują trwałe skutki nie tylko w tym sensie, że nie można ich dowolnie odwrócić, ale i w tym sensie, że nie "konsumują się" one przez jedno doniesie dla obrotu prawnego zdarzenie. Decyzja taka prowadzi do wywłaszczenia właściciela nieruchomości przez trwałe ograniczenie jego prawa. Przedsiębiorca korzystający z urządzeń przesyłowych przystępuje do wykonywania uprawnień, jakie dla niego wynikają z ustaw wywłaszczeniowych nie „obok” właściciela, niejako wytyczając sobie zakres władztwa nad cudzą nieruchomością działaniami manifestowanymi na zewnątrz, co jest właściwe dla posiadacza służebności gruntowej, ale w zakresie, w którym właściciel został ograniczony w przysługującym mu prawie w interesie publicznym i na rzecz państwa.

Działania przedsiębiorcy korzystającego z urządzeń przesyłowych, które legalnie postawił na cudzej nieruchomości w związku z wywłaszczeniem jej właściciela przez ograniczenie przysługującego mu prawa własności, polegające na wstępie na tę nieruchomość i podejmowanie w stosunku do własnych urządzeń działań koniecznych dla zapewnienia im sprawności technicznej, jest wykonywaniem uprawnień zagwarantowanych takiemu przedsiębiorcy w ustawie. Nie są to akty posiadania cudzej nieruchomości, skierowane przeciwko jej właścicielowi, mogące doprowadzić do zasiedzenia służebności gruntowej, obejmującej uprawnienia do wykonywania w stosunku do nieruchomości takich działań, na które przedsiębiorcy pozwalają ustawy wywłaszczeniowe.

Ograniczony w przysługującym mu prawie własności właściciel nieruchomości na podstawie zewnętrznych cech władztwa nad jego nieruchomością manifestowanego przez przedsiębiorcę korzystającego z urządzeń przesyłowych nie może odróżnić, czy przedsiębiorcy w jego działaniach towarzyszy animus posiadania jego nieruchomości w zakresie treści służebności gruntowej

(służebności przesyłu), czy też wkracza na tę nieruchomości jako wykonujący uprawnienie ustawowe.

Wykonywanie przewidzianych ustawą i decyzją administracyjną uprawnień do utrzymywania urządzeń przesyłowych posadowionych na cudzej nieruchomości na podstawie tytułu prawnego mającego źródło w decyzji o charakterze wywłaszczeniowym ograniczającej prawo właściciela oraz uprawnień do dostępu do tych urządzeń w celu ich utrzymania we właściwym stanie technicznym, jest działaniem podejmowanym w tym zakresie, w którym właściciel nieruchomości został w swoim prawie trwale ograniczony. Ponieważ według ustaleń Sądu drugiej instancji poprzednik prawny wnioskodawcy dysponował decyzją administracyjną wydaną na podstawie art. 35 u.z.t.w.n. należałoby stosownie do wymienionej uchwały uwzględnić jej skutki w zakresie zasiedzenia służebności gruntowej odpowiadającej służebności przesyłu.

Pomimo poglądów przeciwnych wyłączających możliwość uznania przedsiębiorstwa państwowego za posiadacza służebności gruntowej wykonywanej na gruncie niepaństwowym (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 grudnia 2009 r., IV CSK 291/09, M. Prawn. 2010, nr 2, s. 68, postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 25 stycznia 2006 r., I CSK 11/05, „Biuletyn SN” 2006, nr 5, s. 11, z dnia 10 kwietnia 2008 r., IV CSK 21/08, niepubl., z dnia 10 lipca 2008, III CSK 73/08, niepubl, z dnia 11 grudnia 2008 r., II CSK 314/08, niepubl, i z dnia 6 września 2013 r., V CSK 440/12, niepubl.), należy uznać, że jeżeli w okresie przed dniem wejścia w życie ustawy z dnia 31 stycznia 1989 roku nowelizującej kodeks cywilny, przedsiębiorstwo państwowe korzystało bez tytułu prawnego z cudzej nieruchomości (niepaństwowej) w zakresie niezbędnym do obsługi i eksploatacji wybudowanych przez to przedsiębiorstwo urządzeń przesyłowych, to było ono posiadaczem służebności gruntowej podobnej do służebności przesyłu w rozumieniu art. 352 § 1 k.c. (tak Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 12 lutego 2015 r., IV CSK 293/14 niepubl. por. uzasadnienie uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego - zasady prawnej - z dnia 18 czerwca 1991 r., III CZP 38/91, OSNC 1991, nr 10-12, poz. 118; wyrok siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 15 stycznia 2009 r., I CSK 333/07, OSNC-ZD 2009, nr 4, poz. 15 wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 10 maja 2013 r., I CSK 495/112, niepubl., postanowienia

Sądu Najwyższego z dnia 17 grudnia 2008 r., I CSK 171/08, OSNC 2010, nr 1, poz. 15, z dnia 12 stycznia 2012 r., IV CSK 183/11, niepubl. i z dnia 12 stycznia 2012 r., IV CSK 183/11, niepubl.).

Jeśli przed dniem 1 lutego 1989 roku zrealizowały się przesłanki pozwalające na stwierdzenie zasiedzenia tej służebności, zwłaszcza gdy upłynął stosowny okres posiadania, służebność tę nabywał Skarb Państwa, a nie przedsiębiorstwo państwowe (por. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 22 października 2009 r., III CZP 70/09, OSNC 2010, nr 5, poz. 64, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 grudnia 2009 r., IV CSK 291/09, nie publ., postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 11 grudnia 2008 r., II CSK 314/08, nie publ., z dnia 9 maja 2003 r., V CK 24/03, nie publ., z dnia 10 lipca 2008 r., III CSK 73/08, nie publ. i z dnia 16 października 2009 r., II CSK 103/09, nie publ.). Jeżeli do tego nie doszło, a po dniu 1 lutego 1989 roku utrzymywał się na nieruchomości niepaństwowej opisany dotychczasowy stan faktyczny, po upływie stosownego czasu, determinowanego dobrą lub złą wiarą posiadacza służebności, możliwe było nabycie przez zasiedzenie przez przedsiębiorstwo państwowe lub jego następcę prawnego, służebności gruntowej podobnej do przesyłu, a po dniu 3 sierpnia 2008 roku - służebności przesyłu. Okres występowania na nieruchomości stanu faktycznego odpowiadającego treści służebności przesyłu przed wejściem w życie art. 3051-3054 k.c. podlega bowiem doliczeniu do czasu posiadania wymaganego do zasiedzenia tej służebności (por. wymienioną uchwałę składu siedmiu Sędziów Sądu Najwyższego z dnia 22 maja 2013 r.).

Jednak, gdy zarówno właścicielem nieruchomości obciążonej, jak i posiadaczem służebności gruntowej był Skarb Państwa, nie mogło w ogóle dojść do zasiedzenia służebności przesyłu, gdyż właściciel nie może nabyć przez zasiedzenie służebności gruntowej na nieruchomości stanowiącej jego własność. Bieg terminu zasiedzenia służebności polegającej na korzystaniu z linii przesyłowej znajdującej się w zarządzie przedsiębiorstwa państwowego, przebiegającej po działce stanowiącej własność Skarbu Państwa, nie mógł się rozpocząć przed dniem 5 grudnia 1990 r.

Z tych wszystkich względów Sąd Najwyższy orzekł jak wyżej na podstawie art. 398¹⁶ § 1 k.p.c.